

11. Шмальгаузен И.И. Факторы эволюции. Теория стабилизирующего отбора. – М.: Наука, 1968. – 410 с.
12. Яблоков А.В. Популяционная биология. – М.: Высш. школа, 1987. – 303 с.
13. Яблоков А.В., Юсуфов А.Г. Эволюционное учение. – М.: Высш. школа, 1989. – 335 с.
14. Plant Evolution in Man-made Habitats. Proceeding of the VII Intern. Sympos. of the IOPB (Amsterdam, 10-15 August 1998)/ Edited by L.W.D. van Raamsdonk et J.C.M. den Nijs. – Amsterdam, 1999. – 382 p.

УДК 712.4

О.Р. Олейнюк – УкрДЛТУ

ВНУТРІКВАРТАЛЬНІ ВІДКРИТІ ПРОСТОРИ ТА МОЖЛИВОСТІ РЕНОВАЦІЇ МАЛИХ САДІВ В ЩІЛЬНІЙ ЗАБУДОВІ ІСТОРИЧНОЇ ЧАСТИНИ М. ЛЬВОВА

Подается короткий анализ урбаністичної структури м. Львова та подібних до нього міст. Вплив на формування відкритих просторів в щільній забудові, а також короткий опис малих садів. Надається типізація двориків. Описуються натурні дослідження згідно розроблених методик та запозичених. Розкриваються певні можливості реновації малих садів в історичній частині міста Львова згідно розробленої типізації.

Doctorate O. Oleynyuk – USUFWT

Renovation of open spaces and possibilities of restoring little gardens in historical part of Lviv

At this article short describing of urban structure of Lviv and same cities. Influence at the open spaces historical urban structure and short describing of little gardens in historical part of Lviv. Systematization of little gardens and open urban spaces with describing plants. Opened possibilities of renovation historical gardens.

З прийняттям Львова до реєстру світової спадщини UNESCO місто потребує ґрунтового вивчення та дослідження історико-архітектурних надбань з метою кваліфікованого їх збереження. Старовинний Львів, не подібний до жодного міста світу, має багатогранне архітектурне середовище. Його сформували різноманітні стилістичні напрямки європейського мистецтва XIII-XXст., у взаємопереплетенні багатьох національних культурних традицій. Унікальний архітектурно-ландшафтний ансамбль Львова заворожує красою своїх пам'яток, в яких відзеркалилось мудре обличчя минулого.[1]

Аналізуючи просторово-планувальну структуру щільної забудови історичної частини міста Львова починаючи від його ядра – площі Ринок і до більш сучасних районів історичної частини міста було виявлено велику палітру внутріквартальних відкритих просторів (двориків).

Порівнюючи планувальні структури міст Кракова, Варшави, Замостя, Вроцлава, Праги, Талліна та ін спостерігаємо велику схожість з планувальною структурою м. Львова. Невеличкі галицькі містечка теж розвиваються за тією ж схемою – "центральне ядро" (найчастіше ринкова площа) та прилеглі до площі квартали (рис. 1-3).

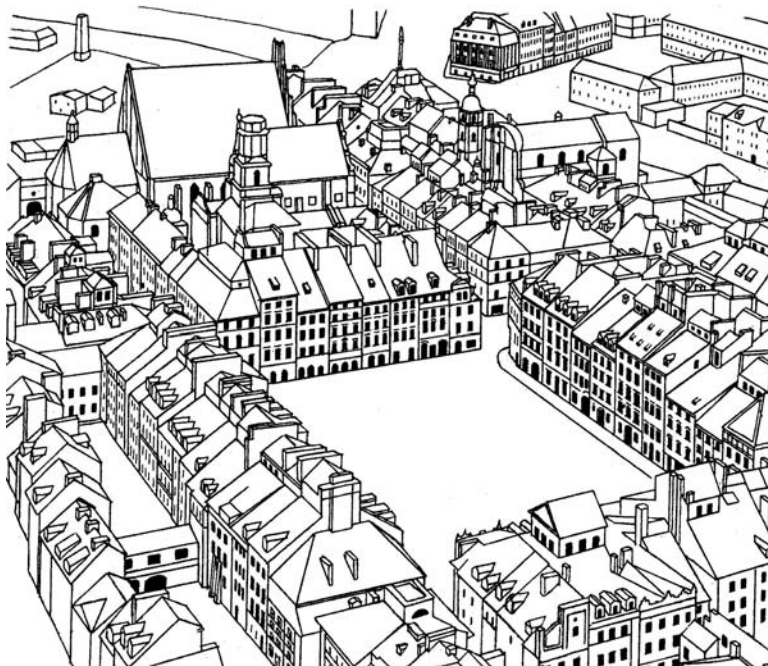

Рис. 1. Аксонометрія площі Ринок. Варшава

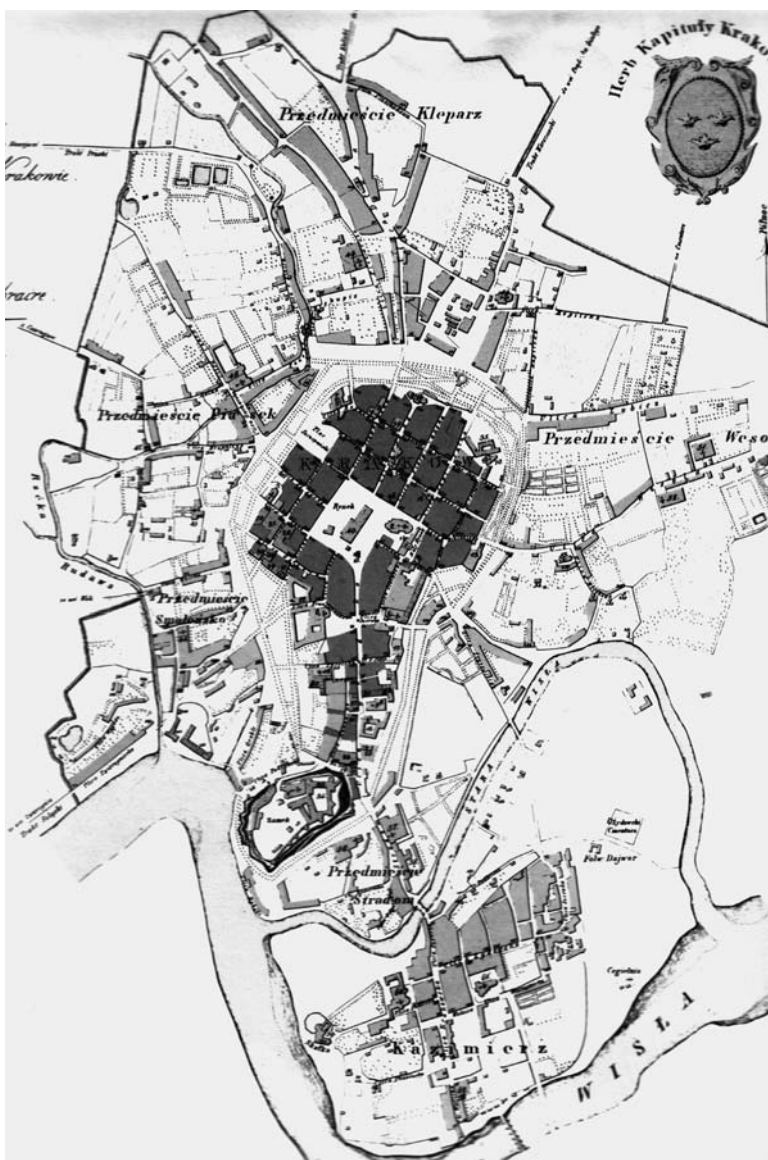
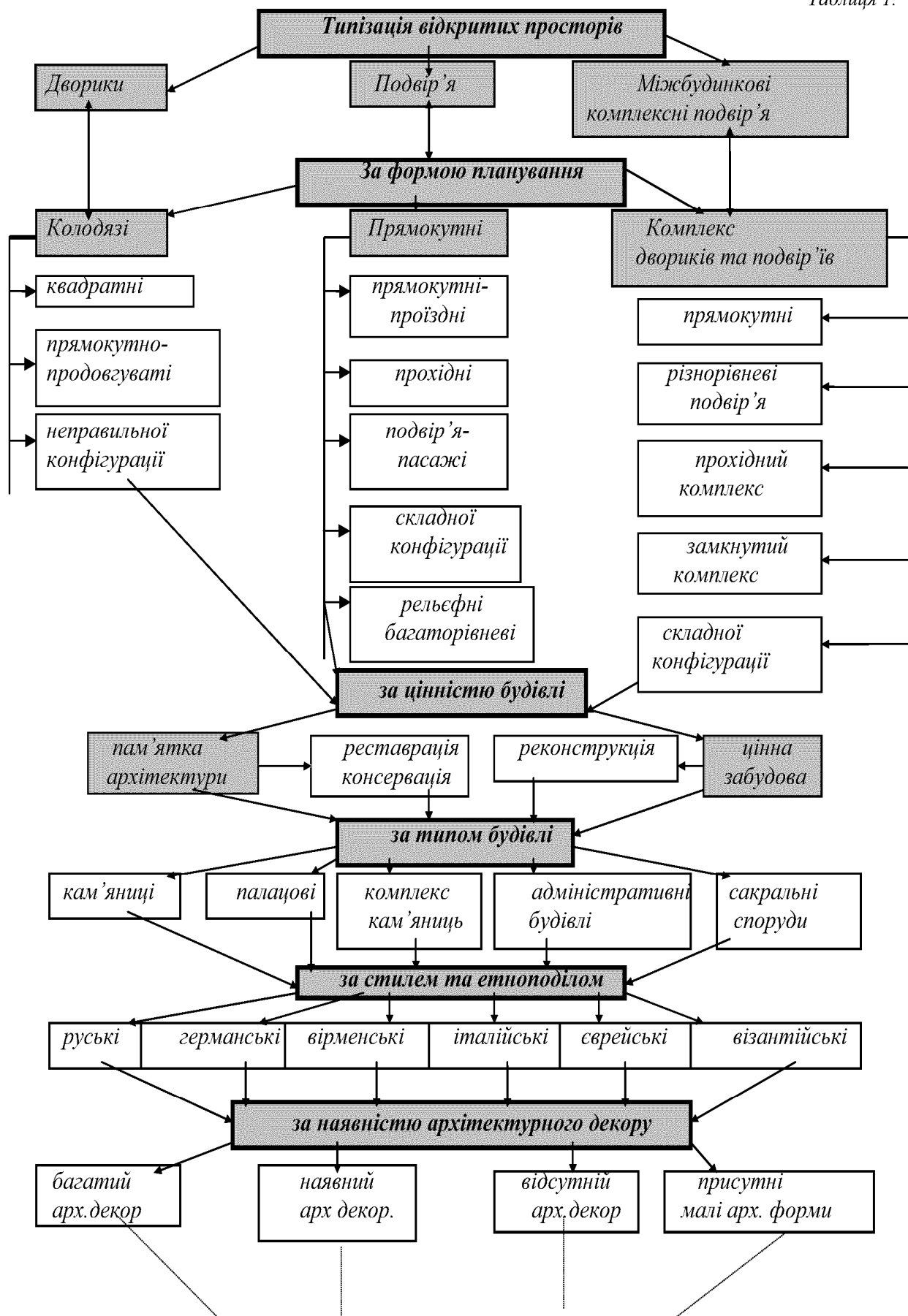

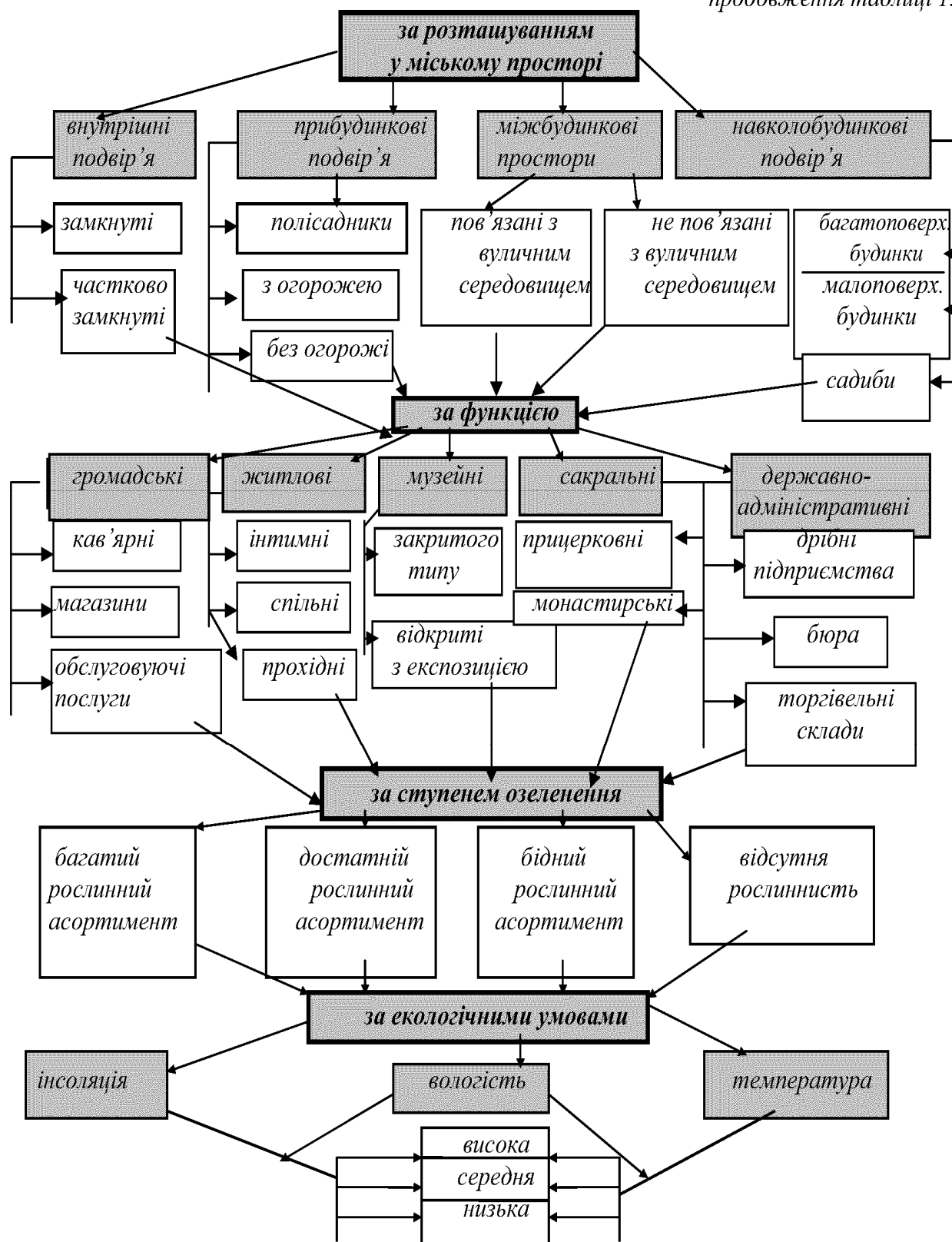
Рис. 2. План пл. Ринок. Краків.

Типізація відкритих просторів щільної забудови історичної частини м. Львова

Таблиця 1.

продовження таблиці 1.

Для аналізу внутріквартальних просторів міста було розроблено певну методику дослідження.

Оскільки, ми досліджували біотопи внутріквартальних просторів історичної частини міста, то нами стосувалася методика двох аспектів: екологічного та архітектурного. Архітектурний аспект опирається на методиках досліджень внутріквартальних просторів історичної забудови Я. Богдановського

(Краків), а в екологічний аспект забезпечувався методиками розробленими на кафедрі екології та Ландшафтної архітектури Українського Державного Лісотехнічного Університету з нашою участю.

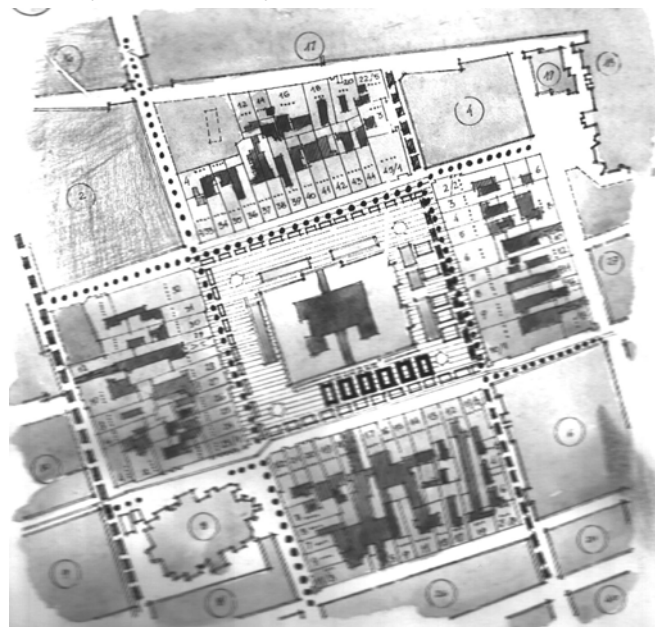

Рис. 3. План пл. Ринок. Львів

Згідно досліджень (1999-2001 рр.), зокрема натурних обстежень розроблена типізація внутріквартальних просторів (табл. 1.), яка виявляє чітку різницю у плануванні міста, і особливо у плануванні відкритих просторів.

Стилі формування міста тісно взаємопов'язані з структурою і екологічними умовами у двориках. В забудові раннього періоду дворики малої площі та простого планування (XIV-XVI ст.). подвір'я, що належать до пізнішого періоду є складнішого планування і вони використовуються вже як внутрішні малі сади (XVIII-п. XX ст.). З цього випливає, що дворики з більш складною схемою планування, мають "складну" екологічну картину: нерівномірні інсоляцію, вологість, температурний режим та снігопокрив. Рослинний асортимент в таких подвір'ях є різноманітний. Збереглися деякі автентичні сади, наприклад вул. Гвардійська 68, де ще зберігся старий сад поч. XX ст., який, ймовірно, був запроектований і посаджений згідно проекту, оскільки є залишки композиції цього саду. Спостерігається автентичне покриття доріжок "ялинкою", є сходи, та ймовірно залишки фонтану, а також кованих елементів. Рослинний асортимент досить багатий: бук, граб, липа, ясен, клен, акація, глід, бузина, бузок, бірючина, чубушник, форзиція, сніжноягідник, спірея, цибулькові. Це опис одного з подвір'їв періоду сецесії.

Часто у львівських двориках можна зустріти вертикальне озеленення: виноград п'ятилисточковий, плющ, гліцинію клематис [5].

При проведенні натурних досліджень немало увагу надавалося визначенню стилю будівлі, до якого архітектурного періоду вона належить. Кожен період архітектурних стилів давав свій відбиток і на рослинному асортименті львівських садів та парків. Тому під час натурних обстежень було зафіксовано, що попередньо названі рослини, найчастіше зустрічаються в садах періоду сецесія, отже, можна зробити висновок, що це були найбільш популярні

рослини в ландшафтній архітектурі того часу. Підтвердженням цього може бути ясеневі алея на вулиці Галицькій, яка має близько 120 років, глід на площі Міцькевича, довкола пам'ятника А. Міцькевичу, що має близько 100 років. Існують фото 1905 р, де вже видно молоді дерева глоду.

Типізація двориків та їх систематизація є доброю базою і допомогою для їх впорядкування і проведення паспортизації. У паспортизації має бути вказана чітка характеристика відкритих просторів у екологічному та архітектурному аспектах; інформація: адреса, схема місцезнаходження, архівне фото або креслення та історична довідка, характеристика сучасного стану та його фотофіксація, а також схематичне креслення. В такому випадку є зовсім не складно, маючи коротку інформацію, зрозуміти в якому напрямку потрібно проводити відновлення озеленення цих двориків.

Найкращим таким прикладом є власне методика проф. Яна Богдановського (Краківська Політехніка, кафедра Ландшафтної архітектури), де подаються:

- природні умови (екологічні);
- генезис протягом століть;
- види садів (типи);
- композиційні елементи садів;
- ступінь озеленення;
- артефакти (елементи декору та малих архітектурних форм);
- розташування в міському середовищі та стан садів;
- ступінь цінності садів (пам'ятка садово-паркового мистецтва).

Оскільки, Львів дуже схожий за своїм урбаністичним укладом до м. Кракова, нами була запозичити методика наших колег. При дослідженнях внутріквартальних відкритих просторів було необхідним розробити і свою методику. Оскільки, Львів має дещо інші природні умови і стан малих садів в історичній забудові. Необхідною була так звана технологія досліджень, тобто послідовність кроків. Оскільки, дослідження мають бути комплексними, то і технологія розроблялася в двох аспектах. Щоб побачити певну екологічну ситуацію та архітектурно-стильову картину ми вирішили розробити саме таку послідовність та пункти досліджень, що пропонуємо на ваш розгляд.

Натурні обстеження львівських відкритих просторів ми називаємо інвентаризацією внутрішніх відкритих просторів щільної забудови історичної частини м. Львова. Інвентаризація проводиться в двох аспектах: екологічному та архітектурному.

Екологічний аспект:

- а) дослідження мікрокліматичних умов
 - температурний режим в дворіку та порівняння температури повітря на вулиці та у дворіку;
 - вологість повітря, порівняння вологості повітря дворика з вулицею;
 - інсоляція (освітлення) в дворіку, порівняння показника інсоляції дворика з вулицею чи площею.
- б) дослідження едатопу (грунтових умов).

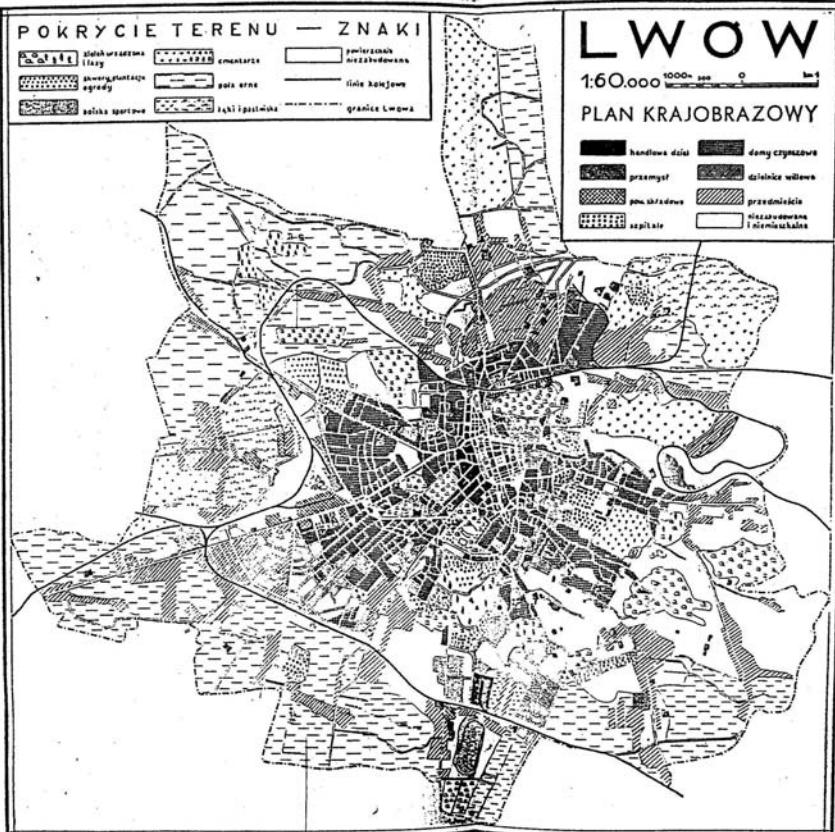

Рис. 4. План ландшафтної ситуації щільної забудови м. Львова 1938 р. За технічним бюро міської ради і І. Дрекслером

Рис. 5. План забудови м. Березани

Дослідження мікроклімату та інсоляції проводилось маршрутним методом у 16 подвір'ях в межах пл. Ринок та на прилеглих вулицях Шевській, Краківській, Галицькій, Сербській, Вірменській, Руській, Федорова. Різниця у показниках двориків була незначною в той же час помітно відрізнялися показники замірів двориків та площі – на 1-2 °С та 5-7 % відносна вологість. Суттєву роль у результатах показників відігравала складність конфігурації двориків та їхня площа. Отже, підтверджується один із взаємозв'язків екологічного та архітектурного аспектів.

Цікавими є інсоляційні характеристики двориків. Адже, площа Ринок побудована у напрямках світу, що досить суттєво впливає на інсоляцію, температуру та вологість двориків площі, а також прилеглих кварталів, вулиць, оскільки вони теж, як видно на схемі площі Ринок розміщені у чотирьох напрямках світу. Ідентифікаторами такої ситуації є рослинність. У північних двориках зустрічаємо велику кількість мохів, водоростей та мокрицю. Найкращим і найяскравішим прикладом є дворик аптеки-музею, що розміщений на розі вул. Друкарської і є на лінії північної сторони площі Ринок. В цьому дворикі дуже добре себе почувають папороті, мохи, традисканції, копитняк, плющ.

Наступні кроки дослідження внутріквартальних відкритих просторів проводяться за такою схемою:

Екологічний аспект: опис існуючого рослинного асортименту в дворикі;

- Деревні породи:
 - вік;
 - висота;
 - діаметр крони Пн./Пд, Зх/ Сх;
 - діаметр стовбура;
 - висота штамбу;
 - кваліметричні показники,
 - фенофази;
 - стан рослини (сухостій, хвороби, механічне пошкодження);
 - тип посадки;
- В'юнкі рослини:
 - вік;
 - опис густоти (мозаїка олистнення);
 - висота рослини;
 - площа, яка зайнята рослиною;
 - фенофази;
 - тип підпори для рослини;
 - кованина, сітка;
 - стіна;
 - підпірна стінка;
 - балкони внутрішнього подвір'я;
 - дерево;
- Чагарники:
 - вік;
 - висота;
 - діаметр крони Пн./Пд, Зх/ Сх;
 - кваліметричні показники;
 - фенофази;
 - стан рослини (сухостій, хвороби, механічне пошкодження);
 - тип посадки;
- Трав'янистий покрив:
 - опис видового складу (контрольна площа 1м²);
 - фенофази;
 - фенофази в процентному відношенні (витоптано трав'яного покриву, замощення подвір'я);
- Декоративні квітники:
 - видовий склад (однорічні, багаторічні);
 - форма посадки за стилем;

Архітектурний аспект: історико-архітектурний опис, опис сучасного стану подвір'я в стильовому відношенні.

- відповідність історичного стилю будинку до сучасного стану;
- функція дворика (порівняння сучасної функції з історичною.);
- наявність архітектурного декору;
- опис сходових клітин та сходів в дворику;
- підпірні стінки;
- рельєф відкритих просторів.;
- наявність дисгармонійних прибудов;
- конфігурація дворика;
- зазначення на плані дворика каналізаційних люків та решіток;
- опис існуючих входів та виходів будинку;
- можливість автостоянки;
- колористика фасадів (дослідження історичної колористики фасадів з архівних матеріалів та з допомогою зрізів).

Досить ґрунтовне дослідження архітектурного аспекту нам необхідне для раціонального відновлення озеленення в двориках. Оскільки Львів є історичним містом, що увійшло в спадщину Юнеско, то вочевидь, що внутрішні відкриті простори мають бути відновленими за всіма правилами реновації історичних об'єктів. У архівних матеріалах збереглося досить багато фото та документальної інформації про малі сади у центральній частині міста Львова, зокрема карти з зазначеними малими садами та їх композиціями, а також рослинним асортиментом.

Найважливішим завданням в відновленні малих садів центральної частини міста це є поєднання сучасних потреб населення міста та збереження історичних композиційних елементів саду.

Література

1. Бевз М. "Проблема дослідження систематизації та охорони планувальних укладів історичних міст (на матеріалах Галичини) ", Народознавчі зошити 2, 2000., сс.237-251.
2. Могитич Р. "Планувальна структура львівського середмістя і проблеми його датування", Записки Наукового Товариства імені Т. Шевченка. Т. CCXXVII. Праці Секції Мистецтвознавства., Львів 1994.сс.279-289.
3. Антонович. В. Українські міста// Руська історична бібліотека: Розвідки про міста та міщанство на Україні – Руси в XV-XVIII в. – Львів НТШ, 1904. Т. XXIII. Частина друга. – сс.308-383.
4. Архітектура. Короткий словник-довідник/ За заг. ред. А.П. Мардера. – Будівельник, 1995. – С. 268.
5. Кучерявий В., Олейнюк О., Лук'янчук Н. Сади і парки Львова. – Львів: Місіонер 2001- 47 с.: іл.
6. Вуйчик В.С. Державний історико-архітектурний заповідник у Львові. – Львів: Каменярь, 1991. – 175 с.: іл. – Рез.: рос., англ., пол.
7. Трегубова Т.О., Мих Р.М. Львів: Архіт. – іст. нарис. – К.: Будівельник, 1989. – 272 с.
8. Кучерявий В.П. Урбоекологія. – Львів: Світ, 1999-360 с.: іл.
9. Orłowicz M. Ilustrowany Przewodnik po Lwowie. – Lwow-1920.
10. Waclaw Kaczorowski. Geograficzne oblicze Lwowa. Lwów 1938., 43 s. II.
11. Tadeusz Mańkowski. Początki nowożytnego Lwowa. Lwów 1923. 70 s. II.
12. Bogdanowski. J. Parki i Ogrody Krakowa w obrebie plant y plantami i Wawelem. T.1. Warszawa 1997.
13. Історичні карти Львова 1901-1938рр. ЛДОВА.